

Het tijdperk van het boerenfamiliebedrijf loopt op zijn eind: 'Stoppen op het juiste moment is ook een vorm van goed ondernemen'

Joost van Schie: „Ik besloot te kijken welke kansen er voor het bedrijf waren, ook al had ik niks met koeien.”

© Foto Taco van der Eb

Roza van der Veer

26/01/2021 om 06:55

LEIDEN

De toekomst voor veel agrarische bedrijven is onzeker. Zo blijkt uit cijfers van het Centraal Bureau van de Statistiek dat meer dan de helft van de Nederlandse boeren van 55 jaar en ouder geen opvolger hebben. Hoe kleiner het bedrijf, hoe minder kans dat er een opvolger klaar staat.

Hoe kleiner het bedrijf, hoe minder kans dat er een opvolger klaar staat. Bij boomkwekers van 55 jaar en ouder heeft maar 22 procent een opvolger, in de bloembollenbedrijven 37 procent en bij de melkveehouderij 63 procent.

Herkenbaar, vindt Rik Pennings namens LTO Noord. Zelf heeft hij een bollenteeltbedrijf in Noordwijkerhout en hij ziet dat het aantal bedrijven in de regio afneemt. Daarentegen blijft het bollenareaal gelijk dus dat betekent dat andere bedrijven de teeltgronden in gebruik nemen. Hetzelfde gebeurt

in de melkveehouderij waar minder bedrijven toch net zoveel melk blijven produceren. „De bedrijven worden simpelweg groter. Als ik kijk naar de bollen, zie je dat de kosten toenemen en dus heb je een zekere bedrijfsgrootte nodig om de kosten terug te verdienen. Dus het areaal blijft in stand en is ook echt nodig om gezonde bedrijven te houden.”

Rendabel

Voor die grotere bedrijven zijn vaak nog wel bedrijfsopvolgers te vinden, constateert hij. De tijd dat agrarische bedrijven min of meer automatisch werden voortgezet door een van de kinderen, is voorbij. Jonge ondernemers zijn hoger opgeleid en kijken kritischer naar de bedrijfsresultaten. Ze hebben geen zin om 70 tot 80 uur te werken, zonder dat die uren lonen. „De wat grotere bedrijven zijn blijkbaar rendabeler en bovendien is het werk ook meer divers. Daar is meer ruimte om ook andere dingen te doen dan alleen produceren”, aldus de LTO-bestuurder.

Ondanks dat het voor de agrarische productie en een gezond bedrijfsleven niet erg is dat er minder agrariërs zijn, betreurt hij toch de gang van zaken. „Familiebedrijven die al jaren bestaan, stoppen ermee. Dat is jammer voor de diversiteit van het vak maar ook voor de streek. De overheid wil graag diversiteit zoals groen rond het bedrijf en thuisverkoop, maar dat verdwijnt juist door deze trend. Ook zie je dat de band tussen het dorp of de buurt en het bedrijfsleven afneemt.”

Pennings denkt dat er de komende jaren nog meer bedrijven stoppen. Hoeveel en wie dat zijn, wil hij liever niet zeggen. „Waarom? Het brengt je meestal niks als bedrijf als je meldt dat over een paar jaar gaat stoppen. Terwijl stoppen op het juiste moment toch ook een vorm van goed ondernemen is.”

De CBS-cijfers geven een algemeen beeld van de agrarische sector in Nederland. Maar welke verhalen gaan achter deze cijfers schuil? Voormalig bollenteler Piet van der Poel vertelt waarom hij stopte met het bedrijf. De jonge boer Joost van Schie en boomkweker Joost de Boer leggen uit waarom zij juist kozen voor het voortzetten van het ouderlijke bedrijf.

Melkveehouderij

Joost van Schie studeerde economie en werkte acht jaar in het bedrijfsleven. Toch maakte hij begin vorig jaar de keuze om de biologische melkveehouderij/kaasboerderij De Eenzaamheid van zijn ouders over te nemen. Een toekomst met een leven op een kantoor ruilde hij in voor een leven tussen de koeien en de kaas, op een eiland in de Kagerplassen. „Een boerderij is een onderneming en je moet creatief zijn. Maar het zou mooi

zijn als door bestuurders en beleidsmakers een duidelijke stip op de horizon zou worden gezet.”

(Tekst gaat door onder de foto)

Joost van Schie: „Ik zat aan tafel en zag links water en rechts de koeien. Dat was het moment dat ik besloot geen boer te worden.”

© Foto Taco van der Eb

Op 12-jarige leeftijd nam boerenzoon Joost een belangrijke beslissing. „Ik zat aan tafel en zag links water en rechts de koeien. Dat was het moment dat ik besloot geen boer te worden.” Hij werkte na zijn studie voor grote bedrijven tot hij een paar jaar geleden bij zijn ouders in de tuin zat om te informeren naar hun toekomstplannen. „Dat was er niet. Ik besloot te kijken welke kansen er voor het bedrijf waren, ook al had ik niks met koeien. Ik had wel de drang om iets bij te dragen aan de wereld. Bovendien werkt mijn 60-jarige vader nog steeds keihard maar hij straalt enorm veel plezier uit. Dat snap ik en dus ben ik in dit werk gestapt.”

De jonge boer zit vol plannen zoals meer land beschikbaar stellen voor biodiversiteit en natuur. „We werken al twintig jaar biologisch, maar gebruiken nog wel drijfmest. Dat moet anders, maar daarvoor hebben we een nieuwe stal nodig. Dat wordt nog spannend, want nu draait de boerderij op het harde werken van mijn vader en praktisch geen schuld bij de bank. Als we straks investeren, wordt het anders.”

(Tekst gaat door onder de foto)

Joost van Schie: „Ik besloot te kijken welke kansen er voor het bedrijf waren, ook al had ik niks met koeien.“

© Foto's Taco van der Eb

Om die reden verwerkt hij de melk tot kaas en is bezig met aanbieden van CO₂-opslag en biodiversiteitscredits. „Boeren worden of grootschalig of het worden natuurinclusieve bedrijven met meer inkomstenbronnen, ook weleens als Ot-en-Sienboerderij bestempeld. Voor beide boerderijen is plek. Maak alleen duidelijk wat je in 2040 wil en dan lukt het de Nederlandse boeren. Misschien raak je dan ook veel onzinregels kwijt en krijgen boeren weer meer waardering en eigenwaarde.“

Met een duidelijke route wordt het wellicht aantrekkelijker voor jongeren om voor het boerenleven te kiezen. „Als er straks te weinig boeren in een regio zitten, verdwijnen ook de loonwerker en andere toeleveranciers. Dus het is dus belangrijk dat er genoeg boeren blijven.“

Boomkwekerij

Een manager in een overall, zo omschrijft vaste planten- en boomkweker Steef de Boer uit Leiderdorp zichzelf. Ook al zit hij veel in kantoor, er gaat geen dag voorbij zonder een rondje langs de planten. Dat is ook het mooie van zijn vak, vindt hij. „Je moet als boomkweker je eigen pad uitstippelen, maar dan is het niet alleen gore handen, een kromme rug en weinig verdienen.“

(Tekst gaat door onder de foto)

Steef de Boer.

© Foto Taco van der Eb

De 37-jarige De Boer heeft twee jaar geleden het bedrijf van zijn vader, WTM de Boer Boomkwekerij, overgenomen. Hij kweekt op 9,5 hectare in Boskoop, Leiderdorp en Stompwijk groenblijvende vaste planten en sierheesters als euonymus, buitengeraniums, hедера en lonicera. Hij heeft vijftien personeelsleden in dienst.

„Wij hebben gekozen voor schaalvergroting. Dat betekent efficiënt produceren en zorgen dat je de beste prijs voor je product krijgt. Tegenwoordig zie je gelijk wat driekwart van Nederland aanbiedt, dus is het lastiger om een goede marge te krijgen. Maar als je de juiste mensen op de juiste plek hebt, verdienen we allemaal een goede boterham.” De andere route voor een tuindersbedrijf is om een nicheproduct te vinden en daar heel goed in te worden. „Nadeel is dat je dan goed bent in kweken, maar je moet het product ook verkopen. Je bent dan helemaal op jezelf aangewezen en je moet jezelf motiveren. Dat is lastig en niet voor iedereen aantrekkelijk.”

(Tekst gaat door onder de foto)

Steeff de Boer: „We moeten meer uitdragen hoe mooi dit vak is.“

© Foto Taco van der Eb

Hij ziet dat het aantal boomkwekerijbedrijven terugloopt omdat niet iedereen erin slaagt om te kiezen voor schaalvergroting of een nicheproduct heeft. Dat is jammer in zijn ogen, want concurrentie is goed. „Zelf wilde ik graag ondernemer worden en ik kon samen met mijn vader het bedrijf uitbouwen. We moeten meer uitdragen hoe mooi dit vak is. Of je nu van kweken, verkopen of techniek en automatisering houdt, het kan allemaal.“

Bollensector

Geen dag spijt heeft hij van de beslissing om het Noordwijkerhoutse bollenbedrijf te stoppen. Dat zegt Piet van der Poel, die vijf jaar geleden de deur van zijn bollenbedrijf op slot draaide. Toch had hij graag gezien dat één van zijn kinderen was doorgegaan.

„Ik heb altijd gezegd dat op mijn zestigste duidelijk moest zijn wat er ging gebeuren. We zijn met de kinderen om de tafel gaan zitten en vervolgens is er een klap op gegeven. Ondernemen in de bollensector is topsport. Je moet iedere dag alert zijn, naar de toekomst kijken en up-to-date blijven. Dat gaat het beste tussen je 25ste en 55ste. Als er daarna geen jonge gast in je nek staat te hijgen, wordt het minder.“

(Tekst gaat door onder de foto)

Piet van der Poel: Als er na je 55ste geen jonge gast in je nek staat te hijgen, wordt het minder."

© Foto Greenport / René Faas

Zelf had hij geen moeite met de beslissing, maar hij snapt dat het voor andere bedrijven pijnlijk kan zijn. Tegelijkertijd ziet hij dat de schaalvergroting bij de resterende bedrijven doorzet. Zij kunnen de vrijgekomen bollengrond goed gebruiken. „Als iedereen een opvolger heeft, is er gewoon te weinig ruimte. Dus voor het vak is het niet zo erg als er om deze reden wat bedrijven afvallen. Als die jonge gasten maar genoeg ruimte krijgen om te blijven ondernemen.”

Hij snapt ook dat ondernemers zonder opvolger geen zin hebben om hun verhaal te vertellen. „We zijn tot het laatst doorgegaan met investeren. Ik heb zelfs nog holbollen gekocht én gehold terwijl ik wist dat ik ze niet meer ging planten. Als ik dat niet had gedaan, was het praatje snel door Noordwijkerhout gegaan.”

Chinees

Dat is ook de reden dat een nog wel actieve bollenteler van 55-plus niet met zijn naam in de krant wil. „Mijn kinderen hebben gestudeerd en hebben goede banen. Misschien denken ze op een gegeven moment wel dat ze willen stoppen met hun baas rijk maken, dus niks is zeker.”

Ook vreest hij dat zijn afnemers alvast gaan rondkijken naar andere leveranciers als bekend wordt dat het bedrijf misschien ophoudt. „Ik zeg weleens dat ik hoop dat er een Chinees komt die straks alles opkoopt.”